

**EGALITATE, INEGALITATE
ȘI ROLURI TRADIȚIONALE
O ANALIZĂ COMPARATIVĂ A VALORILOR IMPLICATE
ÎN LEGITIMAREA POLITICILOR DE SUPT
PENTRU FEMEII ÎN ȚĂRILE EUROPENE**

MĂLINA VOICU

Țările europene diferă mult, în ceea ce privește tipul de politici destinate suportului pentru femei în societate. Diferențele nu se structurează doar în jurul axei est – vest sau în funcție de gradul de industrializare sau de modernizare al societăților respective. Ar fi de așteptat ca statele cu un grad crescut de industrializare să promoveze politici similare, destinate femeilor, politici care să încurajeze participarea acestora la piața muncii. În fapt însă, țările industrializate, care fac parte din Uniunea Europeană, nu promovează politici similare, în ciuda existenței unor direcții comune, trasate de către legislația Uniunii. Statele variază în funcție de măsurile luate pentru încurajarea participării femeilor la piața muncii, în funcție de stimularea participării egale a bărbaților și femeilor, în toate sferele vieții sociale și politice, inclusiv în cea casnică, în funcție de oferirea de facilități destinate îngrijirii copiilor. Privind din această perspectivă, împărțirea țărilor în funcție de gradul de industrializare sau de axa est – vest își pierde relevanța.

Promovarea unui anumit tip de politici, destinate suportului pentru femei, a depins nu numai de gradul de industrializare al economiei respective sau de regimul politic, ci și de alți factori, precum forța de muncă disponibilă în societate, valorile împărtășite de către populația respectivă, de ceea ce oamenii considerau a fi legitim sau nu. Conceptele de legitimitate și valoare sunt strâns legate, fără ca sfera lor semantică să se suprapună. Legitimitatea trimite la valori, dar legitimitatea include și factori de altă natură, cum ar fi cei de natură afectivă sau propriul interes. Însă procesul de legitimare al unui obiect politic se sprijină, în mare măsură, pe valorile împărtășite de către colectivitatea respectivă. Neconcordanța dintre orientările valorice ale populației și o anumită politică promovată face ca aceasta din urmă să fie sortită eșecului, în cazul unei societăți democratice. Pe de altă parte, eficiența unei politici crește suportul populației față de aceasta, crescându-i legitimitatea. În acest caz este vorba de ceea ce Easton (1965) numește suport specific, acordat unui anumit tip de măsuri, care satisfac interesele imediate ale indivizilor. Suportul specific diferă de suportul difuz, care se bazează pe factori mai profunzi, cum ar fi valorile, și care asigură un rezervor de suport social față de sistemul politic, pentru o durată mai mare de timp.

Articolul de față își propune să investigheze existența unei legături între tipul de politici destinate suportului pentru femei în diferite țări europene și orientările valorice ale populațiilor respective, legate de raporturile dintre bărbați și femei în societate. Pornind de la premisa că, pentru a putea fi eficientă, o politică promovată trebuie să se bucure de legitimitate din partea populației, deci să se sprijine pe orientările valorice ale acesteia, ipoteza pe care o lansez este cea a existenței unei legături între tipul de politici promovate de către diferite țări pentru suportul femeilor și tipul de valori implicate în poziția femeii în societatea respectivă. Trebuie menționat faptul că vor fi luate în considerare, în analiza de față, doar politicile destinate reconcilierii dintre muncă și gospodărie, adică acele politici destinate să faciliteze accesul femeilor la piața muncii și să favorizeze împărțirea sarcinilor casnice.

Acest articol conține o prezentare succintă a conceptului de legitimitate, cu accent pe relația dintre legitimitate și valori, urmată de o prezentare a modelelor de politici destinate suportului acordat femeilor în diferite țări europene. Cea de-a treia parte este destinată analizei datelor și testării ipotezei propuse.

Legitimitate și valoare

Legitimitatea reprezintă „capacitatea sistemului [politic] de a genera și menține credința că instituțiile politice existente sunt cele mai potrivite pentru societate” (Lipset, 1960, pag. 77). Conform lui Lipset, legitimitatea este evaluativă, deoarece „grupurile privesc sistemul politic ca fiind legitim sau nelegitim în funcție de felul în care valorile sistemului se potrivesc cu valorile proprii” (pag. 77). Pornind de la raportul în care se află conceptul de legitimitate și cel de valoare, se poate enunța o definiție alternativă pentru noțiunea de legitimitate. Astfel, conceptul de legitimitate se referă „la corespondența dintre o formă de organizare, o opțiune politică, pe de o parte, și experiența, valorile, concepțiile, filozofiile colectivității, pe de altă parte” (Zamfir, 1997, pag. 75).

Analiza conceptului de legitimitate nu poate fi redusă doar la analiza opțiunilor valorice ale colectivității. După cum sugerează Lillbacka (1999), valorile nu sunt singurele elemente care influențează orientarea generală față de obiectul politic, în atitudinea față de acesta intervenind și factori precum propriile interese sau identificarea irațională „afectivă” cu obiectul politic. Lillbacka face distincția între *legitimitatea centrală*, cea care se bazează pe valori, și *paralegitimitate*, cea care are la bază alți factori, precum cei de natură afectivă sau propriul interes. De asemenea, Berger și Luckmann (1999) arată că legitimitatea „are și un element cognitiv la fel ca și unul normativ”, aceasta nefiind doar o problemă de valori, implicând întotdeauna și cunoștințe. Se poate afirma că valoarea este un constituent fundamental al legitimității, fără să se stabilească însă o echivalență completă între cele două noțiuni.

La rândul lor, regimurile politice se sprijină pe o serie de valori și principii, care vizează scopurile politice promovate (Easton, 1965). Easton arată că „tipul

politicilor implicate ne permite să deducem natura valorilor implicate” (pag. 290). Deci, pornind de la tipul de politici promovate de către un regim putem cunoaște tipul de valori pe care se sprijină acest regim. Însă, așa cum am arătat anterior, între valorile promovate de către un regim și cele împărtășite de către populație trebuie să existe o anumită concordanță, altfel regimul își pierde legitimitatea. Pentru păstrarea legitimității, orice regim trebuie deci să își stabilească un set de valori care să fie în concordanță cu cele ale majorității populației. Astfel, se poate afirma că între tipul de politici promovate de către un regim și valorile la care aderă majoritatea populației respective există o anumită concordanță, necesară păstrării legitimității de către respectivul regim¹.

Pornind de la premisa enunțată, aceea a concordanței între politicile promovate într-o societate și valorile populației, voi lansa ipoteza existenței unei legături între tipul de politici promovate de către diferite țări pentru suportul femeilor și tipul de valori implicate în poziția femeii în societatea respectivă. Cu alte cuvinte, *tipuri diferite de politici destinate suportului pentru femei se sprijină pe moduri diferite de valorizare a femeilor în țările respective.*

În continuare, voi prezenta pe scurt tipurile de politici destinate suportului pentru femei în țările europene, pentru a le pune ulterior în relație cu modul de valorizare a femeilor și a relațiilor dintre femei și bărbați.

Tipuri de politici destinate suportului pentru femei

Fiecare stat european a adaptat legislația europeană comună, în funcție de cadrul legislativ specific, de cultura specifică și de suportul pe care îl acordă populația unui anumit tip de măsuri. În plus, țările componente ale Uniunii Europene au aderat la Uniune având „seturi diferite de interese și expectații, în termenii culturii politice și ai mediului politic, fapt care a influențat tratarea problematicii de gen la nivel supra-național” (Hantrais, 2000, pag. 19). Deci, nu doar Uniunea Europeană exercită prin intermediul legislației adoptate influențe asupra statelor și a celor candidate la aderare, ci și acestea au o contribuție specifică la politicile adoptate de Uniune.

Lohkamp – Himmighofen și Dienel (2000) identifică în Europa șase modele sau „tipuri ideale” de politici, destinate să favorizeze egalitatea de șanse între femei și bărbați prin reconcilierea dintre muncă și familie.

1. *Modelul egalitarist prietenos față de femei* este promovat de țările scandinave. Politica promovată este centrată pe asigurarea unor structuri de egalitate între femei și bărbați, în toate aspectele vieții sociale și economice, incluzând distribuția egală a muncii plătite și a celei neplătite prestată în gospodărie. Politicile propuse vizează stimularea participării femeii la piața muncii și implicarea bărbaților în îngrijirea copiilor și în viața de familie. Măsurile

¹ Sunt luate în discuție regimurile de tip democratic, care se bazează pe suport din partea populației și nu cele de tip totalitar.

concrete folosite pentru implementarea acestor politici sunt: oferirea de concedii parentale plătite, introducerea unui model flexibil al zilei de muncă, precum și facilități pentru creșterea și îngrijirea copiilor. Efectele negative ale acestui model constau în segregarea ocupațională și în discriminarea negativă a bărbaților, în ceea ce privește angajarea în sectorul public, fapt sancționat de către Curtea Supremă de Justiție a Uniunii Europene, în cazul Suediei, în iulie 2000.

2. *Modelul demografic orientat spre piața muncii* este prezent în Franța și Belgia. Modelul promovează, de asemenea, politici prietenoase față de femei, dar cu alt scop față de primul model prezentat. Dacă, în cazul modelului egalitarist, scopul era de a asigura egalitatea șanselor între femei și bărbați, în cazul celui de-al doilea model, scopul este de a exploata întregul potențial al forței de muncă și de a menține balanța demografică. Astfel, sunt promovate măsuri care să încurajeze participarea cât mai crescută a femeilor la piața muncii, cu o întrerupere de scurtă durată pentru nașterea copiilor. De asemenea, în ambele țări este pus la punct un sistem public de îngrijire a copiilor, menit să asigure atât facilități pentru femei, cât și socializarea corespunzătoare a copiilor. Pentru că nu are scopul de asigurare a egalității de șanse între sexe, modelul nu sprijină deloc împărțirea muncii domestice neplătite, cum se întâmplă în cazul primului model.

3. *Modelul liberal* este promovat de Marea Britanie și Irlanda. În cazul acestor state, reconcilierea dintre familie și muncă nu a constituit o prioritate, statul neimplicându-se pentru dezvoltarea unor astfel de politici. Grija pentru asigurarea de facilități destinate creșterii și îngrijirii copiilor revine doar angajatorilor, în eventualitatea în care aceștia sunt interesați să folosească și forța de muncă feminină. Familia este cea care trebuie să își facă singură aranjamentele necesare îngrijirii copiilor, fără nici un ajutor din partea statului. În plus, nu există măsuri destinate să favorizeze împărțirea muncii domestice între parteneri, Marea Britanie fiind, de altfel, țara care s-a opus multor inițiative ale Uniunii Europene referitoare la asigurarea egalității de șanse, cum ar fi cazul celei care prevede obligativitatea concediului parental pentru ambii părinți. Trebuie menționat că în Marea Britanie tații nu au drept la concediul parental. În aceste condiții se dezvoltă un model de segregare a rolurilor în familie, femeia fiind considerată, în primul rând, ca îndeplinind rolul de îngrijire a copiilor și familiei și, în al doilea rând, pe cel de aducătoare de venit.

4. *Modelul celor trei faze*, dezvoltat de Austria, Germania, Luxemburg și Olanda, favorizează implicarea în muncă a bărbaților și retragerea de pe piața muncii a femeilor, după ce s-au căsătorit și au copii. Autoarele identifică existența unui model, care cuprinde trei faze, care este urmat de evoluția diferitelor etape ale vieții de familie și de muncă a femeilor. O primă fază este cea anterioară formării familiei și apariției copiilor. Această etapă este caracterizată de implicarea cu normă întreagă a femeilor în muncă. A doua etapă este cea a formării familiei și a apariției copiilor, în care femeile părăsesc piața muncii. Cea de-a treia etapă este caracterizată de revenirea graduală a femeilor pe piața muncii, în multe dintre

cazuri în slujbe cu jumătate de normă, mai ales după ce copiii ating vârsta școlară. Deoarece este considerat că îngrijirea cea mai adecvată a copiilor o realizează mama, există relativ puține facilități destinate creșterii și îngrijirii copiilor, concediul parental fiind destinat în principal femeilor și întinzându-se pe o perioadă relativ lungă de timp, însă fiind plătit la un nivel scăzut. Politicile destinate implicării taților în îngrijirea copiilor și în împărțirea treburilor casnice sunt slab dezvoltate.

5. *Modelul mediteranean bazat pe familie*, este caracteristic pentru Spania, Italia, Portugalia și Grecia. În aceste țări, rolul îngrijirii copiilor revine integral familiei, mai ales celei extinse, fără nici un ajutor din partea statului. În plus, problema diviziunii rolurilor de gen nu este pusă în discuție. În lipsa unor reglementări care să garanteze păstrarea locului de muncă în timpul concediului de maternitate, cele mai multe femei părăsesc piața muncii după nașterea unui copil. Politicile destinate să asigure egalitatea de șanse, în ceea ce privește participarea la piața muncii, au devenit obiectiv politic în anii '90, sub presiunea Uniunii Europene.

6. *Modelul socialist est-european*, specific pentru țările ex-comuniste, are caracteristici asemănătoare cu modelul demografic. Scopul acestui model este să asigure participarea cât mai largă a femeilor la muncă, în contextul politicii promovate de aceste state, de ocupare completă a forței de muncă, și de asigurare a creșterii demografice, care era un obiectiv politic important în țări precum România. Pe de altă parte, unul dintre obiectivele declarate ale regimului comunist îl constituia asigurarea egalității între toți membrii societății, fără deosebire de sex, religie, rasă etc. În acest context, aceste țări au dezvoltat atât măsuri care să stimuleze angajarea în muncă a femeilor, cât și un sistem bine pus la punct de creștere și îngrijire a copiilor, susținut de către stat. Însă, la fel ca și în cazul modelului demografic, politicile promovate nu au vizat deloc împărțirea sarcinilor casnice, acestea rămânând în continuare în sarcina femeilor. În plus, slaba răspândire a unor facilități destinate ușurării muncii casnice (de exemplu, aparatură electro-casnică) necesită un efort în plus deus de femei în cadrul gospodăriei (Elena Zamfir et al., 1999).

După 1989 situația femeilor s-a schimbat și în România, ca și în celelalte țări ex-comuniste. Desființarea sistemului de cote a dus la scăderea participării femeilor la viața politică, iar șomajul a afectat participarea acestora la piața muncii, chiar dacă aceasta se menține la niveluri ridicate. În plus, destrămarea sistemului de protecție socială a afectat și serviciile destinate creșterii și îngrijirii copiilor. În schimb, au fost luate în discuție o serie de inițiative legislative, menite să sprijine asigurarea de șanse egale pentru femei și bărbați. Un rol important l-a jucat adoptarea legii Concediului pentru creșterea și îngrijirea copiilor, care dă posibilitatea întreruperii muncii pentru îngrijirea copiilor, în condițiile garantării locului de muncă. În această categorie sunt incluse Proiectul de Lege privind egalitatea de șanse, precum și cel referitor la concediul patenal, care este destinat să încurajeze implicarea ambilor soți în munca neplătită din gospodărie.

Așa cum arătam anterior, ipoteza pe care o lansez este cea a existenței unei legături între tipul de politici promovate de către diferite țări pentru suportul femeilor și tipul de valori implicate în poziția femeii în societatea respectivă. În ceea ce privește valorile implicate în poziția femeii în societate, mă voi opri asupra a două astfel de valori: *egalitatea între sexe și rolul tradițional al femeii* (care este localizată în mod tradițional în sfera privată – casnică). Este de așteptat ca în țările care au promovat politici care favorizează participarea femeii la piața muncii și asigură egalitatea de șanse, rolul tradițional al femeii să fie respins și să fie acceptată poziția de egalitate între femei și bărbați. În schimb, în țările în care participarea la piața muncii nu a fost dublată de politici care să stimuleze participarea bărbaților la treburile casnice, este probabil ca rolul tradițional al femeii să fie larg acceptat.

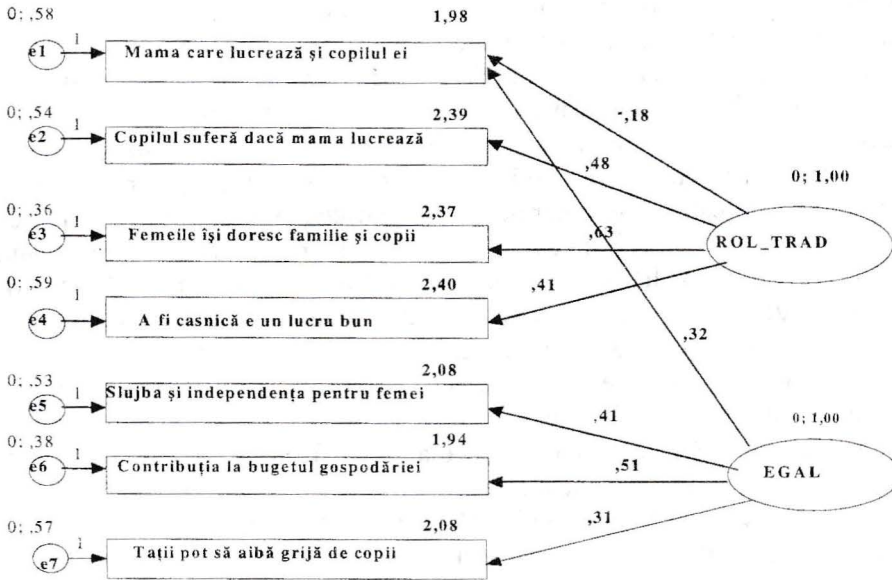
Valori și politici de suport pentru femei

Pentru testarea ipotezei lansate, am făcut apel la datele cercetării EVS 1999 care mi-au permis comparația între profilurile valorice luate discuție în diferite țări europene. Analiza factorială de tip confirmatoriu a validat modelul testat, care indică existența a două tipuri de valori asociate relațiilor dintre sexe: *egalitatea între sexe și rolul tradițional al femeii*. Diagrama 1 prezentată mai jos înfățișează structura celor două variabile latente. Variabila latentă care indică respingerea rolului tradițional al femeii (ROL_TRAD) explică variația variabilelor: „O mamă care lucrează nu poate fi la fel de grijulie față de copiii săi ca și una care nu lucrează”; „Un copil preșcolar va suferi dacă mama sa lucrează”; „A avea slujbă este un lucru foarte bun, dar ceea ce îmi doresc cu adevărat femeile este să aibă familie și copii”; „O soție care nu lucrează este tot atât de realizată ca și una care are o slujbă plătită”, în timp ce variabila latentă care indică respingerea egalității între sexe (EGAL) explică variația variabilelor: „O mamă care lucrează poate fi la fel de grijulie față de copiii săi ca și una care nu lucrează”; „Cea mai bună modalitate ca o femeie să fie independentă este să aibă o slujbă”; „Ambii soți trebuie să câștige bani pentru întreținerea familiei”; „În general, tații pot avea grijă de copii la fel de bine ca și mamele”. Răspunsurile la toți itemii menționați sunt măsurate pe o scală de la 1 la 4, unde 1 înseamnă „În foarte mare măsură”, iar 4 „În foarte mică măsură”, varianta „nu știu” fiind tratată ca mijloc de scală, iar „non-răspunsul” ca *missing*.

Pentru a verifica dacă structura modelului se păstrează în cazul celorlalte societăți europene, am repetat analiza pentru fiecare țară, menținând saturațiile constante (la nivelurile care au rezultat din analiza realizată pentru întregul set de date și care sunt prezentate în Diagrama 1). Coeficienții pentru fiecare model, respectiv pentru fiecare țară introdusă în analiză se află în Anexă. Realizarea analizei pentru fiecare țară a relevat faptul că modelul cu variabilă latentă elaborat se poate aplica în toate cazurile. Spațiile valorice astfel definite sunt, prin urmare, similare și sunt explicate de cele două variabile latente: respingerea rolului tradițional al femeii și respingerea egalității între sexe.

Diagrama 1

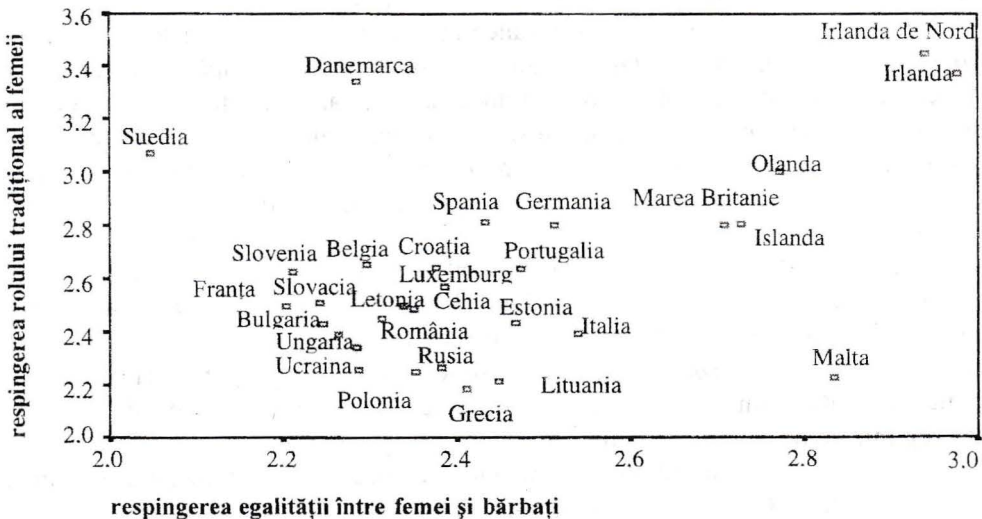
Structura factorială a valorilor referitoare la relațiile dintre bărbați și femei în societate (rolul tradițional al femeii și egalitatea între sexe)

$\chi^2=4570,281$ ($v=13$) $p=0,000$
 $\Delta 2IFI=0,992$; $CFI=0,992$; $RMSEA=0,095$

Graficul nr. 1

Distribuția țărilor în funcție de respingerea rolului tradițional al femeii și respingerea egalității între sexe

Analiza comparativă a poziției pe care o ocupă țările, în funcție de mediile celor două variabile latente, relevă existența mai multor grupuri de țări. Graficul nr. 1 indică existența a trei astfel de grupuri, precum și a unui *outlayer*. Cel mai consistent grup este constituit din toate țările ex-comuniste, la care se adaugă Belgia, Franța, Italia, Spania și Portugalia. În cel de-al doilea grup se află Marea Britanie, Olanda și Islanda. Germania face trecerea între primul și al doilea grup. Deși cel de-al treilea conține doar două state, Suedia și Danemarca, am preferat să consider că acestea constituie un grup de sine-stătător și nu sunt *outlayer*-i față de cele două grupuri mari, datorită politicilor specifice de suport pentru femei, care sunt promovate de către statele nordice. În al patrulea grup sunt incluse Irlanda și Irlanda de Nord, Malta fiind *outlayer*-ul de care am amintit. Din categoria *outlayer*-ilor fac parte Malta și Irlanda, situate pe o poziție similară cu Irlanda de Nord.

Primul grup este constituit, așa cum am arătat, din țările est-europene, la care se adaugă Franța, Belgia, Italia, Spania, Grecia și Portugalia. Acest grup cuprinde statele ex-comuniste, cele care au adoptat modelul demografic centrat pe piața muncii și pe cele care sunt incluse în modelul mediteranean. Valorile dominante în aceste țări, referitoare la relația dintre femei și bărbați în societate și la poziția femeii, sunt: acceptarea egalității între sexe și acceptarea rolului tradițional al femeii. Practic, cetățenii statelor respective susțin faptul că femeile și bărbații sunt egali în societate, însă femeile trebuie să își îndeplinească rolul tradițional, fiind responsabile în principal de sfera casnică, privată și de îngrijirea copiilor. Aceste orientări valorice își găsesc corespondența, în tipul de politici destinate suportului pentru femei, promovat de țările respective.

Regimurile comuniste au practicat o politică de promovare a egalității între cetățeni, inclusiv egalitatea între sexe. În plus, încurajarea participării femeilor la munca plătită în afara casei a susținut ideea de egalitate între sexe, deoarece ambii membri ai cuplului contribuiau la venitul familiei. În aceste condiții, este justificată orientarea valorică spre egalitatea între bărbați și femei în societate. Însă țările respective nu au adoptat politici care să încurajeze împărțirea sarcinilor casnice între parteneri, fapt care conduce la păstrarea modelului tradițional, conform căruia femeile trebuie să se ocupe de treburile casnice și de creșterea copiilor. În cazul acestui model, femeile participă la munca salariată în mod similar bărbaților, le este recunoscut statutul de egalitate cu aceștia, însă trebuie să se ocupe și de sarcinile domestice.

Orientări valorice similare celor din țările ex-comuniste au fost identificate și în cazul statelor care au promovat modelul demografic orientat spre piața muncii, respectiv Franța și Belgia. Aceste state au încurajat participarea femeilor la piața muncii, fără să stimuleze împărțirea sarcinilor casnice între parteneri. Se poate afirma că politici similare sunt asociate cu orientări valorice de același tip, chiar dacă regimurile politice au fost diferite.

Țările care au promovat modelul mediteranean centrat pe familie, adică Spania, Portugalia, Italia și Grecia sunt incluse tot în acest prim grup. În cadrul acestui model

nu este deloc promovată nici participarea femeilor la piața muncii, nici egalitatea între sexe, iar rolul îngrijirii copiilor revine exclusiv familiei. Aceste țări promovează un model de tip tradițional, din punctul de vedere al poziției femeii în societate.

Acest prim grup este unul destul de neomogen, din punctul de vedere al politicilor de suport pentru femei, care sunt practicate în statele respective. Aici sunt incluse state care promovează trei tipuri diferite de politici, modelul practicat în țările din Estul Europei în perioada comunistă, cele care aderă la modelul demografic și cele care au adoptat modelul mediteranean. Ceea ce au în comun cele trei modele este lipsa unor măsuri care să stimuleze împărțirea sarcinilor casnice între parteneri. Acest fapt duce la perpetuarea ideii, conform căreia există roluri distincte pentru cele două sexe, femeile fiind cele care trebuie să se ocupe în principal de problemele gospodăriei. Lipsa unor politici care să încurajeze împărțirea sarcinilor domestice este, probabil, legată de faptul că populația susține rolul tradițional al femeilor.

Așa cum am arătat, Germania face trecerea spre cel de-al doilea grup de țări. Poziția intermediară a acesteia se datorează, probabil, mixului valoric apărut între populația Germaniei de Est și a celei de Vest. Populația est-germană seamănă probabil, din punctul de vedere al acestor valori, cu cea a celorlalte state ex-comuniste, în timp ce populația vest-germană se apropie mai mult de cea a Olandei, stat care a promovat și el modelul celor trei faze.

Cel de-al doilea grup conține țări care promovează modele diferite de politici destinate suportului pentru femei. Aici este inclusă Olanda, care se înscrie în Modelul celor trei faze, Marea Britanie, care promovează Modelul liberal și Islanda. Valorile împărtășite de populația țărilor, incluse în acest al doilea grup identificat, sunt: respingerea rolului tradițional al femeii și respingerea egalității între sexe. Practic, femeilor le este recunoscut dreptul de părăsire a sferei casnice, private și de participare la sfera publică, însă le este respins statutul de egalitate cu bărbații.

Statele incluse în această a treia grupă au în comun două elemente: lipsa de suport pentru participarea femeilor la piața muncii, pe tot parcursul vieții lor active și lipsa de suport pentru împărțirea treburilor casnice între parteneri. Atât în cazul Marii Britanii, cât și în cel al Olandei, politicile promovate nu încurajează participarea femeilor la munca salariată, pe tot parcursul vieții lor active. În Marea Britanie statul nu acordă nici un fel de facilități destinate să încurajeze participarea femeilor la piața muncii, cum ar fi cazul celor destinate îngrijirii copiilor. De asemenea, măsurile legislative adoptate nu merg în direcția politicii șanselor egale pentru bărbați și femei. În acest context, este justificată respingerea statutului de egalitate între sexe. De asemenea, chiar dacă participă la munca salariată, femeile ocupă în multe cazuri poziții inferioare celor ocupate de bărbați, datorită întreruperilor repetate a muncii cauzate de apariția copiilor (în cazul modelului celor trei faze), sau pregătirii profesionale mai slabe, fapt care accentuează statutul de inegalitate între cele două sexe.

Cel de-al treilea grup de țări include statele scandinave: Suedia și Danemarca. Valorile promovate în aceste țări, așa cum relevă analiza făcută, sunt respingerea rolului tradițional al femeii și acceptarea egalității între sexe. Pentru

locuitorii statelor scandinave, bărbații și femeile nu au roluri diferite, iar statutul de egalitate între cele două sexe este acceptat în foarte mare măsură. Și în cazul Suediei și Danemarcei se poate stabili o asociere între valorile împărtășite de către populație și politicile de suport pentru femei practicate. Tipul de politici care constituie modelul egalitarist prietenos față de femei promovează egalitatea între sexe în toate domeniile vieții sociale și profesionale, precum și împărțirea sarcinilor casnice. Aceste politici „egalitariste” sunt însoțite în plan valoric de acceptarea egalității de statut și de acceptarea de roluri similare pentru cele două sexe.

Irlanda și Irlanda de Nord, care alcătuiesc cel de-al **patrulea grup** identificat, dețin o poziție aparte între țările analizate. Orientările valorice predominante aici sunt acceptarea crescută a inegalității între sexe și respingerea crescută a rolului tradițional al femeii. Politicile de suport pentru femei promovate atât în Irlanda cât și în Irlanda de Nord sunt similare cu cele practicate și în Marea Britanie, fiind incluse în ceea ce am considerat a fi modelul liberal, însă orientările valorice luate în analiză diferă destul de mult. În Irlanda și Irlanda de Nord respingerea egalității între sexe este mult mai accentuată decât în Marea Britanie, precum și respingerea rolului tradițional al femeii este mai mare. Explicația diferențelor care apar pot fi puse pe seama unor factori de tip cultural, cum ar fi gradul de religiozitate crescut și autoritatea sporită a instituțiilor religioase în cele două Irlande (Inglehart, 1997, pag. 86; Halman, de Moor, 1994, pag. 48). Autoritatea sporită a instituțiilor religioase impune societății un model, în care monopolul funcțiilor preoțești și a dreptului de decizie le aparține bărbaților (Weber, 1998), în acest context poziția femeilor fiind una de inferioritate față de bărbați. Probabil, în cazul Irlandei, orientarea valorică față de poziția femeilor în societate suportă influențe mari din partea valorilor religioase împărtășite de către populație.

Concluzii

Datele analizate permit validarea ipotezei lansate, aceea a existenței unei legături între tipul de politici promovate de către diferite țări pentru suportul femeilor și valorile implicate în fenomenul de poziționare a femeii în societatea respectivă. Așa cum am arătat anterior, pornind de la orientările valorice referitoare la rolul femeii în societate și la poziția de egalitate între femei și bărbați, se structurează mai multe grupuri de țări. Acestea coincid doar parțial cu modelele de politici de suport pentru femei pe care le-am prezentat. Cea mai bună suprapunere între orientările valorice ale populației și tipul de politici promovate apare în cazul modelelor demografic – centrat pe piața muncii, est-european și al celui egalitarist. În cazul celorlalte modele de politici nu se observă o structurare clară a orientărilor valorice într-o direcție convergentă cu tipul de politici practicate. În cazul modelului celor trei etape și al celui liberal, țările care au aderat la unul sau altul dintre acestea nu se găsesc grupate în funcție de valorile împărtășite de populație, în concordanță cu măsurile adoptate. Există, probabil, o serie de particularități culturale care intervin în acest caz, influențând acceptarea egalității între sexe și a

rolului tradițional al femeii. Pentru Irlanda și Irlanda de Nord aceste particularități sunt reprezentate de orientările valorice în domeniul religios.

În cazul țărilor în care nu se stabilește o concordanță între politicile promovate și modul de valorizare a relațiilor dintre bărbați și femei în societatea respectivă, diferențele se datorează unor orientări valorice din altă sferă, cum este cazul valorile religioase, sau al celor din sfera relațiilor de familie, sau a unor factori care țin de ceea ce Lillbacka numea paralegitimitate, adică factori care contribuie la legitimitatea unui obiect politic, dar care nu țin de orientările de valoare. Legitimitatea unui anumit tip de politică nu este legată doar de un tip specific de orientări valorice, cum ar fi în cazul de față cele legate de relațiile dintre bărbați și femei în societate, ci și de alte valori, care guvernează alte sfere ale vieții sociale. Atât valorile din alte domenii ale vieții, cât și factori precum propriul interes sau cei de natură afectivă, pot să contribuie la legitimarea unui politici care nu se suprapune total peste orientările de valoare care guvernează relațiile între femei și bărbați în societatea respectivă.

Deși nu se poate trasa o linie de demarcație clară, în ceea ce privește orientările valorice, pentru toate modele prezentate, se poate afirma existența unei legături între tipul de politici promovate și valorile împărtășite de către populație. Pentru ca aceste politici să poată să fie aplicate ele au nevoie de suport din partea societății, cu alte cuvinte, ele trebuie să se sprijine pe valorile și normele populației respective. Lipsa completă de legitimitate a unui tip de politică duce la falimentul acesteia, în cazul unei societăți democratice. Pe de altă parte, efectele pozitive, în plan social, pe care le poate avea o anumită politică, conduc la creșterea suportului social față de aceasta. Astfel că, între valorile împărtășite de către colectivitate și politicile promovate, în cazul de față fiind vorba de cele destinate suportului pentru femei, trebuie să existe o anumită corespondență, care a fost demonstrată de către rezultatele analizei realizate.

BIBLIOGRAFIE

1. Berger, Peter și Luckmann, Thomas, *Construirea socială a realității*, București, Editura Univers, 1999 [1966].
2. Ester, Peter, Halman, Loek, Moor, Ruud de, *The Individualizing Society. Value Change in Europe and North America*, Tilburg University Press, 1994.
3. Easton, David, *A System Analysis of Political Life*, John Wiley & Sons, New York, London, Sydney, 1965.
4. Hantrais, Linda, *From Equal Pay to Reconciliation of Employment and Family Life*, în Hantrais Linda (coord.), *Gendred Policies in Europe – Reconciling Employment and Family Life*, Macmillan Press – London, St. Martin's Press, New York, 2000.
5. Inglehart, Ronald, *Modernization and Post-Modernization. Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princeton University Press, 1997.
6. Lillbacka, Ralf, *The Legitimacy of the Political System – The Case of Finland*, Åbo Akademi University Press, Åbo, 1999.
7. Lipset, Seymour Martin, *Political Man – The Social Bases of Politics*, Doubleday & Company, Garden City, New York, 1960.
8. Lohkamp –Himmighofen, Marlene, Dienel, Christiane, *Reconciliation Policies from a Comparative Perspective*, în Hantrais Linda (coord.) – *Gendred Policies in Europe – Reconciling Employment and Family Life*, Macmillan Press – London, St. Martin's Press, New York, 2000.

9. Weber, Max, *Sociologia religiei – Tipuri de organizări comunitare religioase*, București, Editura Teora, 1998.

10. Zamfir, Cătălin, *Legitimitatea guvernării, în Raportul Național al Dezvoltării Umane – România 1997*, București, Editura Expert, 1997.

11. Zamfir, Elena și alții, *Politici de suport pentru femei în Cătălin Zamfir (coord.), Politici sociale în România: 1990 – 1998*, București, Editura Expert, 1999.

ANEXĂ

Indici ai adecvării modelului factorial din Diagrama 1 pentru țările incluse în analiză

Țara	χ^2 ¹	$\Delta 2$ IFI ²	RMSEA ³
Belgia	295,372	0,989	0,083
Bielorusia	69,743	0,996	0,048
Bulgaria	189,150	0,989	0,090
Cehia	594,259	0,982	0,120
Croația	212,722	0,988	0,095
Danemarca	354,149	0,980	0,125
Estonia	148,651	0,992	0,078
Franța	280,105	0,988	0,087
Germania	859,001	0,975	0,140
Grecia	157,928	0,992	0,076
Irlanda	413,305	0,974	0,136
Irlanda de Nord	408,473	0,975	0,136
Islanda	301,368	0,984	0,118
Italia	428,911	0,988	0,099
Letonia	223,075	0,988	0,098
Lituania	374,411	0,980	0,129
Luxemburg	198,878	0,989	0,084
Malta	285,019	0,985	0,112
Marea Britanie	310,103	0,983	0,117
Olanda	370,918	0,980	0,129
Polonia	199,020	0,990	0,088
Portugalia	230,273	0,987	0,100
România	280,414	0,984	0,104
Rusia	490,087	0,988	0,095
Slovacia	236,856	0,989	0,088
Slovenia	147,952	0,992	0,078
Spania	177,383	0,992	0,079
Suedia	255,579	0,984	0,105
Ucraina	250,164	0,987	0,096
Ungaria	249,713	0,984	0,104

Note: 1. Numărul de grade de libertate de 21.

2. Cu cât valoarea lui $\Delta 2$ IFI este mai aproape de 1,000, cu atât modelul este mai adecvat datelor empirice. Date fiind dimensiunea eșantioanelor și numărul de variabile din model, coeficienții mai mari de 0,950 indică o adecvare satisfăcătoare a modelului la toate datele.

3. Cu cât valoarea lui RMSEA este mai aproape de 0,000, cu atât modelul este mai adecvat datelor empirice. Date fiind dimensiunea eșantioanelor și numărul de variabile din model, coeficienții mai mici de 0,100 indică o adecvare satisfăcătoare a modelului la toate datele.